

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI
Jana Pawła II
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji
Pierwsza Katedra Prawa Cywilnego

Prof. zw. dr hab. Henryk Cioch

Recenzja

dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej
pt. „*Prawo do ustalenia tożsamości w polskim porządku prawnym*”,
Warszawa 2013, ss. 318
Pani dr Heleny Pietrzak

A. Wykonując uchwałę Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów podjętą w dniu 3 grudnia 2013 roku, w oparciu o którą powołany zostałem na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnej Pani dr Heleny Pietrzak, na podstawie monografii pt. „*Prawo do ustalenia tożsamości w polskim porządku prawnym*”, Warszawa 2013, ss. 318 oraz dorobku naukowego Pani dr Heleny Pietrzak, pozwalam sobie przekazać niniejszą recenzję.

Niniejsza recenzja jest sporządzona na podstawie dostarczonych mi materiałów w postaci:

1. **rozprawy habilitacyjnej** pt. „*Prawo do ustalenia tożsamości w polskim porządku prawnym*”, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2013, ss. 318;
2. **autoreferatu przedstawiającego opis dorobku i osiągnięć naukowych;**
3. **wykazu publikacji;**
4. **kserokopii publikacji:**
  - a) **artykułów:**

- 1) „Zasady opodatkowania Kościoła Katolickiego w Polsce w latach 1918-1952”, PK 46 (2003), nr 1-2, s. 193-242,
- 2) „Uczestnictwo sędziego w sprawach rozwodowych”, (red.) F. Prusak, Problemy Państwa i Prawa 2004, nr 29, s. 37-43,
- 3) „Procesowa ochrona praw konsumentów”, (red.) F. Prusak, Problemy Państwa i Prawa 2004, nr 30, s. 61-72,
- 4) „Podatek dochodowy od kościelnych osób prawnych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”, PK 47 (2004), nr 1-2, s. 201-240,
- 5) „Obciążenia kościelnych osób prawnych podatkami terenowymi w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”, PK 48 (2005), nr 1-2, s. 217-240,
- 6) „Kwestia opodatkowania kościelnych osób fizycznych w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”, PK 49 (2006), nr 1-2, s. 269-300,
- 7) „Postępowanie i egzekucja podatkowa wobec kościelnych osób fizycznych i prawnych w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”, PK 51 (2008), nr 1-2, s. 183-209,
- 8) „Wstęp” [w:] „Konkordat Polski w 10 lat po ratyfikacji”, (red.) J. Wroceński, H. Pietrzak, Warszawa 2008, s. 11-13,
- 9) „Zakres stosowania surogacji rzeczowej w prawie rodzinnym” [w:] „Finis legis Christus. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Wojciechowi Góralskiemu z okazji siedemdziesiątej rocznicy urodzin” (pod red.) J. Wroceński, J. Krajczyński, t. 2, Warszawa 2009, s. 1225-1245,
- 10) „Uznanie ojcostwa nowym sposobem ustalenia pochodzenia dziecka”, PK 52 (2009), nr 3-4-, s. 369-390,
- 11) „Rejestr intercyz w aspekcie polskim i międzynarodowym”, IM 21 (2010) t. 15, s. 125-154,
- 12) „Archaizm i nieskuteczność prawa wobec surogatek” [w:] „Ars boni et aequi. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi

- Remigiuszowi Sobańskiemu z okazji osiemdziesiątej rocznicy urodzin
(pod red.) J. Wroceński, H. Pietrzak, Warszawa 2010, s. 755-778,
- 13) „*Odmowa sporządzenia aktu małżeństwa*”, IM 22 (2011) t. 16, s. 161-175,
  - 14) „*Curator ventris dla nasciturusa*” Studia nad rodziną 2011 (28-29), nr 1-2, s. 145-165,
  - 15) „*Wokół projektu ustawy o umowie związku partnerskiego*”, Człowiek-Rodzina-Prawo 2012, nr 7, s. 8,
  - 16) „*REMARKS ON THE PROPOSED CIVIL UNION CONTRACT BILL*”, Człowiek-Rodzina-Prawo 2012, nr 7, s. 9 (tł.),
  - 17) „*Prawo do życia pod nadzorem kuratora ventris*”, Człowiek-Rodzina-Prawo 2012, nr 9, s. 8,
  - 18) „*The Right to Live in the Custody of Curator Ventris*”, Człowiek-Rodzina-Prawo 2012, nr 9, s. 9 (tł.),
  - 19) „*Prawo do życia, jego nienaruszalność i nie rozporządzalność. Aspekty prawno-karne*”, PL 2013, nr 2;

b) glos:

- 1) *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 września 2009 r., P 46/07 w sprawie zasadności zatrzymania prawa jazdy dłużnikowi alimentacyjnemu*, PK 53 (2010), nr 1-2, s. 387-396,
- 2) *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 listopada 2010 r., K 5/10 w sprawie prawa osób pełnoletnich, uczących się i posiadających dzieci do świadczeń alimentacyjnych z funduszu alimentacyjnego*, PK 54 (2011), nr 1-2, s. 427441,
- 3) *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2012 r., K 15/08 w sprawie nałożenia na organ samorządu zawodowego KRN obowiązku utworzenia systemu informatycznego do prowadzenia rejestru*

aktów poświadczenia dziedziczenia, bez zapewnienia źródeł finansowania tego zadania ze środków publicznych, PK 55 (2012), nr 4, s. 201-216;

c) innych publikacji naukowych:

- 1) recenzja: Wolfgang Däubler, *„Testament. Erbvertrag. Schenkung”*, München 2004, PK 48 (2005), nr 1-2, s. 276-278,
- 2) recenzja: Adam Łazowski, *„Ochrona praw jednostek w prawie Wspólnot Europejskich. Pozasądowe mechanizmy ochrony praw przed instytucjami i organami Wspólnot Europejskich”*, Zakamycze 2002, PK 48 (2005), nr 1-2, s. 279-281,
- 3) recenzja: Stanisław Hoc, *„Prawo administracyjne gospodarcze. Wybrane zagadnienia”*, Warszawa 2005, PK 48 (2005), nr 3-4, s. 308-312,
- 4) recenzja: Walter Röchling, *„Adoption”*, München 2004, PK 48 (2005), nr 3-4, s. 312-315,
- 5) recenzja: Walter Röchling, *„Eltern und Kinder bei Trennung und Scheidung”*, München 2004, PK 49 (2006), nr 1-2, s. 321-325,
- 6) sprawozdanie: *„Konferencja naukowa na Wydziale Prawa WSZiP – sprawozdanie”* [w:] *„Nauki prawne wobec procesów integracji europejskiej. Materiały z konferencji naukowej Wydziału prawa”*, Warszawa 2004, s. 7-14,
- 7) sprawozdanie: *„Ogólnopolska konferencja naukowa poświęcona kwestii wpływu Jana Pawła II na orzecznictwo sądów kościelnych w sprawach małżeńskich”*, PK 49 (2006), nr 3-4, s. 273-280,
- 8) sprawozdanie: *„Konferencja naukowa poświęcona problematyce granic wolności słowa”*, PK 49 (2006), nr 3-4, s. 280-295,
- 9) sprawozdanie: *„Ogólnopolska konferencja naukowa poświęcona problemom szkolnictwa wyznaniowego w Polsce”*, PK (2007), nr 3-4, s. 362381,

- 10) „Sprawozdanie z uroczystości wręczenia dyplomu doktora honoris causa Jego Ekscelencji Księdzu Biskupowi Profesorowi Antoniemu Stankiewiczowi”, PK 50 (2007), nr 3-4, s. 25-29,
- 11) sprawozdanie: „Ogólnopolskie sympozjum kanonistów na temat: znaczenia przemówień papieskich do Roty Rzymskiej dla doktryny kanonistycznej i orzecznictwa kościelnego w sprawach małżeńskich” PK 51 (2008), nr 1-2, s. 273-279,
- 12) „Dyskusja podczas Konferencji” [w:] „Konkordat Polski w 10 lat po ratyfikacji”, (red.) J. Wroceński, H. Pietrzak, Warszawa 2008, s. 193-213,
- 13) sprawozdanie: „Konferencja naukowa na temat: Konkordat Polski w 10 lat po ratyfikacji”, PK 51 (2008), nr 3-4, s. 460-466,
- 14) sprawozdanie: „Konferencja naukowa na temat: Przeszkody małżeńskie w prawie kanonicznym i polskim”, PK 55 (2012), nr 3, s. 197-223,
- 15) „Doktorat Aleksandry Brzemia-Bonarek”, PK 49 (2006), nr 3-4, s. 295-296,
- 16) „Doktorat Urszuli Nowickiej”, PK 49 (2006), nr 3-4, s. 303-306,
- 17) „Doktorat ks. Bartosza Nowakowskiego”, PK 50 (2007), nr 1-2, s. 325-327,
- 18) „Doktorat ks. Marka Makowskiego”, PK 50 (2007), nr 1-2, s. 327-330,
- 19) „Doktorat Anny Gołębiowskiej”, PK 50 (2007), nr 3-4, s. 383-385,
- 20) „Doktorat ks. Tomasza Wytrwał”, PK 50 (2007), nr 3-4, s. 385-387,
- 21) „Doktorat Agaty Kołodko”, PK 51 (2008), nr 1-2, s. 299-301,
- 22) „Kolokwium habilitacyjne ks. dra Kazimierza Dullaka”, PK 51 (2008), nr 1-2, s. 301-304,
- 23) „Kolokwium habilitacyjne ks. dra Jana Krajczyńskiego”, PK 51 (2008), nr 3-4, s. 479-482,
- 24) „Doktorat ks. Dariusza Sokołowskiego”, PK 51 (2008), nr 3-4, s. 483-485

Dorobek naukowy Pani dr Heleny Pietrzak koncentruje się przede wszystkim na problematyce prawa rodzinnego oraz związkach zachodzących między prawem cywilnym materialnym a procesowym oraz zakresie wpływu prawa międzynarodowego na instrumenty prawne.

Pani dr Helena Pietrzak tytuł doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego uzyskała na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „*Opodatkowanie kościelnych osób prawnych i fizycznych według aktów prawnych i praktyki władz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Studium prawnohistoryczne*” obronionej w 2002 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Jej promotorem był ks. prof. dr hab. Józef Wroceński, a recenzentami prof. dr hab. Wacław Gronowski i ks. prof. dr hab. Józef Krukowski.

Dorobek naukowy Pani dr Heleny Pietrzak obejmujący poza rozprawą habilitacyjną redakcję dwóch monografii, autorstwo dziewiętnastu artykułów, trzech glos oraz dwudziestu czterech innych publikacji naukowych (m.in. recenzji, sprawozdań z konferencji) należy uznać za wystarczający, aczkolwiek nie jest on imponujący.

B. W przedłożonej mi do oceny rozprawie habilitacyjnej pt. „*Prawo do ustalenia tożsamości w polskim porządku prawnym*”, Warszawa 2013, ss. 318, habilitantka - jako pierwsza w Polsce - dokonała monograficznego opracowania teoretycznych i praktycznych aspektów problematyki prawa osoby fizycznej do ustalenia tożsamości.

Mam wątpliwości, czy tytuł rozprawy jest prawidłowy, czy nie powinien on brzmieć *Ustalenie stanu cywilnego osoby fizycznej w prawie polskim*? J. Ignatowicz wiele publikacji poświęcił problematyce stanu cywilnego. Nie wszystkie zostały wymienione w bibliografii.

Rozdział I dotyczy omówienia zasad związanych z ustaleniem stanu cywilnego osoby fizycznej. Najbardziej trafnie istotę stanu cywilnego określił J. Litwin. Trafne jest również określenie stanu cywilnego w ujęciu J. Ignatowicza. Czy określenie to zachowuje swoją aktualność? Czy można zastępować prawo do ustalenia stanu cywilnego prawem do ustalenia tożsamości? Wydaje się, że Pani dr H. Pietrzak udzieliła odpowiedzi pozytywnej na tak postawione pytanie. Mianowicie kolejne rozdziały zatytułowane są: a) pochodzenie naturalne podstawą prawa do ustalenia tożsamości, b) współczesne zagadnienia biomedyczne a prawo do ustalenia tożsamości, c) przysposobienie a prawo do ustalenia tożsamości.

Mam również wątpliwości, czy autorka analizując tzw. prawo do ustalenia własnej tożsamości nie ma - tak naprawdę - na uwadze prawo do ustalenia własnego pochodzenia, w sposób prawidłowy. Niejednokrotnie jest to bardzo trudne. O tych aspektach biomedycznych i ich wpływie na prawidłowe ustalenie pochodzenia dziecka szeroko pisze w rozdziale III swojej monografii. Nie rozumiem jakie różnice istnieją pomiędzy tzw. prawem do ustalenia tożsamości a prawem do ustalenia pochodzenia dziecka? Czyżby kodeks rodzinny i opiekuńczy posługiwał się nadal błędną terminologią? Tytuł rozdziału I Działu Ia Rodzice i dzieci brzmi „Pochodzenie dziecka” a nie „Ustalenie tożsamości dziecka”. Moim zdaniem, tych pojęć nie należy i nie można używać zamiennie.

Zgadzam się natomiast z tezą, iż rzetelne ustalenie pochodzenia dziecka sprzyja prawidłowemu ustaleniu jego stanu cywilnego. Należy też odnotować, że w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka już funkcjonuje prawo do ustalenia swojej tożsamości jako istoty ludzkiej, w tym prawo do ustalenia imienia i nazwiska.

W rozdziale II zatytułowanym „Pochodzenie naturalne podstawą prawa do ustalenia tożsamości” autorka monografii kolejno omawia pojęcie terminu „tożsamość w aspekcie filozoficznym, psychologicznym i prawnym (jako

kategoria podstawowych praw człowieka)”. Reprezentuje pogląd, że prawo do ustalenia tożsamości w polskim systemie prawnym powinno być zgodne z pochodzeniem naturalnym. Od tej zasady istnieją wyjątki w prawie filiacyjnym. W rozdziale tym autorka omówiła także tryby ustalania stanu cywilnego dziecka. Mam wątpliwości, czy słusznie przyjmuje ona, że żywe urodzenie jest *conditio iuris* zdolności prawnej?

Interesujące są rozważania autorki poświęcone dochodzeni praw stanu cywilnego w aspekcie art. 5 k.c. Ewolucja w tym przedmiocie jest interesująca, a opis i wnioski trafne.

Najbardziej kontrowersyjny jest rozdział III poświęcony zagadnieniom biomedycznym w aspekcie godności osoby ludzkiej, czy osoby fizycznej, albo po prostu człowieka. W szczególności istotna jest problematyka *in vitro* i *in vivo*. Autorka szeroko omawia macierzyństwo zastępcze zajmując stanowisko (s. 214), iż nie jest ono wprost zakazane. Moim zdaniem umowy takie są nieważne jako sprzeczne z art. 58 § 3 k.c. Czy umowy takie nie stanowią przejawu handlu żywym towarem? Zdaniem J. Gajdy są one dopuszczalne. Poglądu tego autora nie sposób zaakceptować. Jest on kuriozalny.

Czy prawo do ustalenia tożsamości jest prawem podmiotowym człowieka? Czy chodzi o tożsamość biologiczną, czy genetyczną? Czy biomedycyna może oddziaływać na pochodzenie i pokrewieństwo?

Uważam, iż rozdział IV poświęcony przysposobieniu a prawu do ustalenia tożsamości jest zbędny, gdyż adopcja pełna, a zwłaszcza anonimowa, wyłącza to prawo. Całkowita utrata dotychczasowego stanu cywilnego i zakaz dochodzenia praw stanu cywilnego jest uzasadniony. Przysposobienie całkowite nie może zostać rozwiązane. Czy zasada anonimowości i zatajenia powinna obowiązywać? Czy przysposobiony powinien mieć prawo do ustalenia własnej tożsamości? Po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 1995 roku to

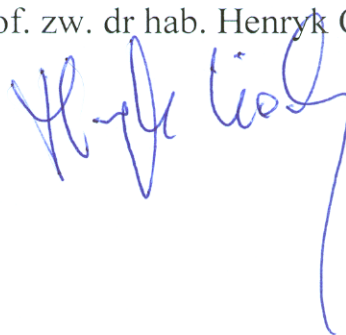

prawo zostało przyznane przysposobionym po osiągnięciu pełnoletności. Mam jednak wątpliwości czy słusznie.

C. Reasumując, stwierdzam, iż Pani dr Helena Pietrzak spełnia wymogi przewidziane w przepisach ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.), co upoważnia mnie do złożenia wniosku o dopuszczenie jej do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Jej dorobek naukowy jest wystarczający, a przedstawiona mi do oceny monografia pt. pt. „*Prawo do ustalenia tożsamości w polskim porządku prawnym*”, Warszawa 2013, ss. 318, jest w mojej ocenie monografią, spełniającą pod względem metodologicznym i merytorycznym wymogi jakie są stawiane rozprawom habilitacyjnym.

Prof. zw. dr hab. Henryk Cioch

Lublin, dnia 6 marca 2014 r.